

ÀMBIT DE CULTURA I VALORS

CULTURA I VALORS ÈTICS (matèria comuna)

COMPETÈNCIES DE LA MATÈRIA

Les competències bàsiques de la matèria de cultura i valors ètics pretenen desenvolupar en l'alumne un seguit de competències personals, interpersonal i socioculturals tot aplegant i vertebrant continguts procedents de l'ètica, la filosofia i la història de la cultura.

Aquesta matèria té com a nucli la fonamentació dels valors ètics que han d'inspirar els criteris per tal de jutjar fets i accions. En ocupar-se dels valors, promou aquelles actituds imprescindibles per viure i conviure en la societat actual, complexa i diversa.

Cultura i valors ètics inclou competències adreçades a millorar l'autonomia personal de l'alumne recolzada en la deliberació reflexiva, asserenada i amb criteris, que consideri les conseqüències dels propis actes i els faci conscients de les responsabilitats que se'n deriven. També inclou aquelles competències orientades a millorar la capacitat de pensar críticament, d'avaluar la fiabilitat de les fonts d'informació i de cercar constantment la millora en la fonamentació del propi pensament per tal de prendre decisions davant de situacions noves, així com ser capaç de presentar i debatre els propis punts de vista de forma argumentada.

Com correspon a la formació que mereixen els futurs ciutadans i ciutadanes del segle XXI, la matèria conté, a més, competències relatives al respecte a un mateix i als altres, a la gestió assertiva i cooperativa dels conflictes interpersonal i al desenvolupament de les habilitats per al diàleg que promoguin la cultura de la pau. També es pretén el desenvolupament de la sensibilitat moral, especialment el fet de posar-se en el lloc de l'altre, el sentit de la justícia i la preservació dels lligams afectius amb les altres persones. Així mateix, es proposa contribuir a fer l'alumnat competent per viure i conviure en el pluralisme i en la diversitat d'identitats (de gènere, nacionals, ètniques, religioses...), tot descobrint els valors que es comparteixen més enllà de les identitats que diferencien.

Al mateix temps, es fomenta la consciència de les arrels culturals a través de les manifestacions artístiques i culturals, com la música, les arts plàstiques, la literatura i l'evolució del pensament sobre els valors amb relació a la noció d'ésser humà, les relacions humanes, la natura, la ciència i la tècnica.

Finalment, es proposa que l'alumne sigui capaç de treballar en equip de manera cooperativa i creativa, així com afavorir la participació activa com a ciutadà amb una actitud de compromís cívic per tal de promoure un augment de la qualitat democràtica de la nostra societat.

L'assoliment de les competències d'aquesta matèria s'ha de considerar com a producte del treball continu per mantenir-les, millorar-les i ampliar-les davant de situacions de complexitat creixent, atès que el caràcter bàsicament actitudinal de la majoria fa que avancin totes alhora i de forma interrelacionada. Per això s'ha optat per no graduar-les. Aquesta relació

entre les competències comporta disposar, en canvi, d'un instrument d'avaluació per a l'observació sistemàtica que contingui indicadors de la consolidació de cada competència.

Dins de cada competència s'han determinat uns continguts clau que són essencials per assolir-la. Alguns d'aquests continguts poden estar al servei de l'adquisició de diverses competències. A més dels seus continguts conceptuals específics, la matèria es nodreix dels continguts d'altres matèries, com les llengües, les ciències socials o les de l'àmbit científicotecnològic.

Atès el caràcter prosocial de la majoria de competències de la matèria, ocuparan un lloc privilegiat en la metodologia totes les tècniques de dinàmica de grups que impliquin interacció entre els membres de la classe. També serà important el recurs a les diverses arts. Convé, a més, que cada sessió setmanal constitueixi una unitat que es clogui en si mateixa i que contingui activitats variades.

Dimensió personal

Demana l'aprenentatge de les competències següents:

Competència 1. Actuar amb autonomia en la presa de decisions i ser responsable dels propis actes

Cercar la construcció de la personalitat moral per afavorir l'autocomprensió, l'autocontrol, l'autoregulació i la confiança en les pròpies possibilitats i en el marc del bé comú.

Continguts clau

- CC1. La presa de decisions: fases i conseqüències.
- CC2. Els criteris com a fonament de la presa de decisions.
- CC3. El concepte de llibertat i els seus límits.
- CC4. Les lleis i les seves implicacions ètiques i socials.
- CC5. Drets i deures en l'àmbit escolar, familiar i social.
- CC6. El fonament de la llibertat i l'autonomia en les diverses teories ètiques.

Competència 2. Assumir actituds ètiques derivades de la Declaració Universal dels Drets Humans

Promoure actituds ètiques i de relació que afavoreixen la convivència i el progrés de la societat inspirat en els valors universals, atenent al respecte a la igualtat de gènere i la no-discriminació.

Continguts clau

- CC7. La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948.
- CC8. Algunes disposicions legals i institucions per a la defensa dels drets humans i de les llibertats.
- CC9. Situacions i contextos de conculcació dels drets humans i les llibertats.
- CC10. Els drets humans com a deures morals.
- CC11. Història i fonamentació dels drets humans. Les generacions de drets. Els drets de les generacions futures.

Competència 3. Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i consolidar el pensament propi

Promoure l'ús de l'argumentació per construir interrogants formulats en bones preguntes i desenvolupar un discurs racional lliure de prejudicis i estereotips, i generador d'un pensament propi.

Continguts clau

- CC12. El dubte i la formulació de les bones preguntes com a inici de la reflexió.
- CC13. El bon argument.
- CC14. Els aspectes d'una argumentació.
- CC15. L'origen i la construcció dels prejudicis en el nostre context.

Competència 4. Identificar els aspectes ètics de cada situació i donar-hi respostes adients i preferentment innovadores

Posar-se en situació de superar les limitacions i projectar com es vol el món, amb capacitat imaginativa, originalitat i sostenibilitat. Una capacitat que ens projecta cap al futur i ens permet buscar alternatives i anticipar conseqüències.

Continguts clau

- CC16. Els criteris morals i la seva fonamentació: cura, justícia, compassió, reciprocitat, imparcialitat...
- CC17. Imaginació i creativitat aplicades a les decisions ètiques.
- CC18. La millora i la innovació com a estímul de l'avenç col·lectiu.
- CC19. Principals sistemes ètics del segle XX: derivacions de l'utilitarisme i ètiques apriorístiques.
- CC20. Codis deontològics professionals i empresarials com a concreció de l'ètica aplicada.

Dimensió interpersonal

Demana l'aprenentatge de les competències següents:

Competència 5. Mostrar actituds de respecte actiu envers les altres persones, cultures, opcions i creences

Practicar la raonabilitat i l'acceptació de l'altre en les seves diversitats per aprendre a viure junts amb actituds de tolerància activa i respecte.

Continguts clau

- CC21. La dignitat humana i el respecte. Consideració de la igualtat.
- CC22. La pluralitat cultural, política, religiosa i altres.
- CC23. Diversitat d'identitats. Les diferències i els seus contextos.
- CC24. Valors universals i valors compartits. La convivència.
- CC25. Àmbits d'actuació de poder i violència. Actituds de tolerància, solidaritat, compromís i les seves manifestacions externes.

Competència 6. Aplicar el diàleg i exercitar totes les habilitats que comporta, especialment per a la solució de conflictes interpersonals i per propiciar la cultura de la pau

Usar el diàleg com a reconeixement de l'altre, per a l'exercici d'actituds intel·lectuals (d'exploració, de recerca de criteris, de racionalitat, d'acceptació de la pluralitat, de flexibilitat) i afectives (de consideració, de confiança, d'autocontrol).

Continguts clau

- CC26. El concepte de diàleg. Tipus de diàleg. El diàleg com a forma privilegiada de comunicació d'idees, de sentiments i de relació.
- CC27. Les condicions del diàleg: ordre, claredat, atenció, intencionalitat...
- CC28. Els valors del diàleg: comprensió, exclusió de violència, cooperació, participació, sinceritat, escolta, igualtat de les veus, assertivitat, respecte, racionalitat...
- CC29. El conflicte. Anàlisi de conflictes. El tractament de conflictes interpersonals com a actor, com a espectador, com a afectat. Estratègies: conversa, negociació, mediació...
- CC30. La cultura de la pau. Violència directa i violència estructural. Tipus de pau. Models i exemples de la cultura de la pau...

Dimensió sociocultural

Demana l'aprenentatge de les competències següents:

Competència 7. Comprendre i valorar el nostre món a partir de les arrels culturals que l'han configurat

Configurar la manera de ser i de comprendre el món a partir del sistema de valors i els grans relats que penetren els àmbits diversos de la cultura: la llengua, la ciència, el dret, la religió, les arts, etc.

Promoure en l'alumne la comprensió i la valoració de les arrels culturals, com a dues capacitats diferenciades i complementàries.

Continguts clau

- CC31. La tradició grecoromana, la judeocristiana i la il·lustrada europea entorn de les cosmovisions de: a) el món, b) l'ésser humà, c) la història, d) la divinitat.
- CC32. Els principis que es desprenen de les tres cultures. Exemples.
- CC33. Els principis i valors que perviuen en els nostres dies. Aportació budisme i islam. Referència a diferents teories ètiques.

Competència 8. Copsar les dimensions ètiques dels grans relats literaris i de les obres artístiques

Promoure en l'alumne la lectura, la interpretació i la valoració, dins la creació literària i artística de la història, dels significats ètics que manifesta.

Continguts clau

- CC34. Els grans relats de la cultura grecoromana, els seus relats bíblics, de matriu judeocristiana, i les obres clàssiques del pensament filosòfic i il·lustrat com a expressions de comportaments ètics.
- CC35. Les obres literàries modernes i contemporànies, les arts plàstiques (arquitectura, escultura, pintura) i les arts immaterials (música, teatre, dansa i cinema), com a expressions de comportaments ètics.

Competència 9. Analitzar críticament l'entorn (natural, científicotecnològic, social, polític, cultural) des de la perspectiva ètica, individualment i de manera col·lectiva

Formar-se criteris propis per valorar fets i situacions, tant de contextos propers com de més llunyans.

Continguts clau

- CC36. Diferència entre fins i mitjans. Relació entre pensament i acció.
- CC37. Ciència i tecnologia com a àmbit de debat ètic (bioètica...).
- CC38. L'exercici de la política i les seves repercussions ètiques.
- CC39. El medi natural i les seves implicacions (ètica del consum, medi ambient).
- CC40. Tradicions, costums i creences.
- CC41. Els mitjans de comunicació: tractament de la informació. Informació i comunicació en la xarxa.

Competència 10. Realitzar activitats de participació i de col·laboració que promoguin actituds de compromís i democràtiques

Promoure les bones relacions entre l'alumnat i la recerca d'un objectiu comú com a base de la participació i el treball en equip.

Experimentar i protagonitzar accions de compromís cívic (dins i/o fora del centre) a partir de les quals es posi en pràctica l'exercici actiu de la ciutadania i es posin en joc els coneixements i les capacitats al servei de la comunitat.

Continguts clau

- CC42. Les normes i els criteris del treball en grup i en equip.
- CC43. Valors i actituds a partir d'un sistema democràtic: solidaritat, bé comú, compromís, diàleg.
- CC44. Àmbits de cooperació i participació: voluntariat, ONG, centres d'assistència comunitària.
- CC45. La xarxa educativa en el territori: escoles, museus, sales d'art, centres artístics, biblioteques, centres esportius, esplais.

ORIENTACIONS PER A L'AVALUACIÓ

L'avaluació és el seguiment i la verificació del procés d'aprenentatge de l'alumne. L'avaluació de la matèria de cultura i valors ètics ha de dotar-se d'instruments d'avaluació variats i adequats per fer el seguiment acurat i la verificació posterior cap a l'adquisició gradual de les competències d'etapa.

La matèria de cultura i valors ètics conté dues característiques rellevants per a l'avaluació rigorosa dels aprenentatges que demana:

1. La llista de les deu competències de la matèria de cultura i valors ètics no és jeràrquica ni tampoc cronològica, sinó que, igual que les dimensions que les agrupen, les competències interactuen i guarden relació les unes amb les altres.

Aquesta raó comporta que les tècniques d'avaluació han de plantejar entorns que permetin distingir una competència de l'altra i, a la vegada, reflecteixin la relació entre elles. El grau de complexitat de les tècniques d'avaluació s'ajustarà a cada curs escolar.

Són exemples de tècniques d'avaluació:

- Observació de comportament espontani.
- Creació de situacions reals o simulades mitjançant estudi de casos.
- Autoavaluació.
- Avaluacions creuades, mútues.
- Redaccions espontànies que projecten el posicionament propi.
- Cròniques, exposicions que incorporin els judicis valoratius que emeten les persones implicades.
- Confecció d'obres (poema, dibuix...) representatives de les situacions tractades.
- Presentació d'una notícia, d'un esdeveniment.
- Confecció d'un portfoli vinculat al servei comunitari que doni pautes per a l'avaluació.

2. Les deu competències inclouen capacitats de diferents tipus i l'aprenentatge d'aquestes capacitats és dinàmic, obert i en evolució.

Les capacitats que integra una competència són de caràcter:

- Cognitiu: descobrir, argumentar, aportar, opinar, comprendre, treure conclusions, dialogar.
- Hàbit: col·laborar, innovar.
- Actitudinal: valorar, respectar, prestar atenció, ser responsable, comprometre's.

Convé, doncs, disposar d'instruments d'avaluació contínua al servei d'aquesta obertura i dinamisme, adequats per captar, seguir i verificar el procés dinàmic cap a l'adquisició d'aquests tres tipus de capacitats integradores de cadascuna de les competències. Són exemples d'instruments d'avaluació :

- Pautes d'observació
- Rúbriques d'elements de descoberta
- Rúbriques d'autoavaluació i d'interavaluació

Al final de l'etapa, l'avaluació final de resultats verificarà el grau d'adquisició de cadascuna de les competències.

La detecció i verificació de les competències de la matèria de cultura i valors ètics proporciona a l'equip docent una informació rellevant i complementària de l'alumne que haurà de recollir-se en el seu document orientador de final d'etapa i que, al seu torn, enriquirà la seva orientació al llarg de la vida.

CONTINGUTS CLAU PER CURSOS

A continuació s'indiquen, a títol orientatiu, els continguts clau que es recomana treballar en els diferents cursos de l'etapa en els quals es valora més adequat iniciar-ne el treball. Sempre amb el benentès que són continguts que cal treballar al llarg de tota l'etapa i així poder observar-ne la consolidació dels aprenentatges. És a dir, aquells continguts que apareixen a primer i segon cursos, només indica que es recomana començar-los en aquests cursos, però que caldrà continuar-los treballant a tercer i quart també.

Primer i segon cursos

Dimensió personal

- CC1. La presa de decisions: fases i conseqüències.
- CC2. Els criteris com a fonament de la presa de decisions.
- CC3. El concepte de llibertat i els seus límits.
- CC4. Les lleis i les seves implicacions ètiques i socials.
- CC5. Drets i deures en l'àmbit escolar i familiar.
- CC7. La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948.
- CC8. Algunes disposicions legals i institucions per a la defensa dels drets humans i de les llibertats.
- CC9. Situacions i contextos de conculcació dels drets humans i les llibertats.
- CC10. Els drets humans com a deures morals.
- CC12. El dubte i la formulació de les bones preguntes com a inici de la reflexió.
- CC13. El bon argument.
- CC14. Els aspectes d'una argumentació.
- CC16. Els criteris morals i la seva fonamentació: cura, justícia, compassió, reciprocitat, imparcialitat...
- CC17. Imaginació i creativitat aplicades a les decisions ètiques.

Dimensió interpersonal

- CC21. La dignitat humana. Consideració de la igualtat.
- CC22. La pluralitat cultural, política, religiosa i altres.
- CC24. Valors universals i valors compartits. La convivència.
- CC26. El concepte de diàleg. Tipus de diàleg. El diàleg com a forma privilegiada de comunicació d'idees, de sentiments i de relació.
- CC27. Les condicions del diàleg: ordre, claredat, atenció, intencionalitat...
- CC28. Els valors del diàleg: comprensió, exclusió de violència, cooperació, participació, sinceritat, escolta, igualtat de les veus, assertivitat, respecte, racionalitat...
- CC29. El conflicte. Anàlisi de conflictes. El tractament de conflictes interpersonals com a actor, com a espectador, com a afectat. Estratègies: conversa, negociació, mediació...
- CC30. La cultura de la pau. Violència directa i violència estructural. Tipus de pau. Models i exemples de la cultura de la pau...

Dimensió sociocultural

- CC31. La tradició grecoromana, la judeocristiana i la il·lustrada europea entorn de les cosmovisions del: a) món, b) ésser humà.
- CC32. Els principis que es desprenen de les tres cultures. Exemples.

- CC34. Els grans relats de la cultura grecoromana, els seus relats bíblics, de matriu judeocristiana, i les obres clàssiques del pensament filosòfic i il·lustrat com a expressions de comportaments ètics.
- CC36. Diferència entre fins i mitjans. Relació entre pensament i acció.
- CC37. Ciència i tecnologia com a àmbit de debat ètic (bioètica...).
- CC40. Tradicions, costums i creences.
- CC42. Les normes i els criteris del treball en grup i en equip.
- CC43. Valors i actituds a partir d'un sistema democràtic: solidaritat, bé comú, compromís, diàleg.

Tercer i quart cursos

Dimensió personal

- CC5. Drets i deures en l'àmbit escolar, familiar i social.
- CC6. El fonament de la llibertat i l'autonomia en les diverses teories ètiques.
- CC7. La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948.
- CC8. Algunes disposicions legals i institucions per a la defensa dels drets humans i de les llibertats.
- CC9. Situacions i contextos de conculcació dels drets humans i les llibertats.
- CC10. Els drets humans com a deures morals.
- CC11. Història i fonamentació dels drets humans. Les generacions de drets. Els drets de les generacions futures.
- CC12. El dubte i la formulació de les bones preguntes com a inici de la reflexió.
- CC13. El bon argument.
- CC14. Els aspectes d'una argumentació.
- CC15. L'origen i la construcció dels prejudicis en el nostre context.
- CC16. Els criteris morals i la seva fonamentació: cura, justícia, compassió, reciprocitat, imparcialitat...
- CC18. La millora i la innovació com a estímul de l'avenç col·lectiu.
- CC19. Principals sistemes ètics del segle xx: derivacions de l'utilitarisme i ètiques apriorístiques.
- CC20. Codis deontològics professionals i empresarials com a concreció de l'ètica aplicada.

Dimensió interpersonal

- CC23. Diversitat d'identitats. Les diferències i els seus contextos.
- CC25. Àmbits d'actuació de poder i violència. Actituds de tolerància, solidaritat, compromís i les seves manifestacions externes.
- CC26. El concepte de diàleg. Tipus de diàleg. El diàleg com a forma privilegiada de comunicació d'idees, de sentiments i de relació.
- CC27. Les condicions del diàleg: ordre, claredat, atenció, intencionalitat...
- CC28. Els valors del diàleg: comprensió, exclusió de violència, cooperació, participació, sinceritat, escolta, igualtat de les veus, assertivitat, respecte, racionalitat...
- CC29. El conflicte. Anàlisi de conflictes. El tractament de conflictes interpersonals com a actor, com a espectador, com a afectat. Estratègies: conversa, negociació, mediació...
- CC30. La cultura de la pau. Violència directa i violència estructural. Tipus de pau. Models i exemples de la cultura de la pau...

Dimensió sociocultural

- CC31. La tradició grecoromana, la judeocristiana i la il·lustrada europea entorn de les cosmovisions de: a) el món, b) l'ésser humà, c) la història, d) la divinitat.
- CC32. Els principis que es desprenen de les tres cultures. Exemples.
- CC33. Els principis i valors que perviuen en els nostres dies. Aportació budisme i islam. Referència a diferents teories ètiques.
- CC35. Les obres literàries modernes i contemporànies, les arts plàstiques (arquitectura, escultura, pintura) i les arts immaterials (música, teatre, dansa i cinema), com a expressions de comportaments ètics.
- CC38. L'exercici de la política i les seves repercussions ètiques.
- CC39. El medi natural i les seves implicacions (ètica del consum, medi ambient).
- CC41. Els mitjans de comunicació: tractament de la informació. Informació i comunicació en la xarxa.
- CC43. Valors i actituds a partir d'un sistema democràtic: solidaritat, bé comú, compromís, diàleg.
- CC44. Àmbits de cooperació i participació: voluntariat, ONG, centres d'assistència comunitària.
- CC45. La xarxa educativa en el territori: escoles, museus, sales d'art, centres artístics, biblioteques, centres esportius, esplais.